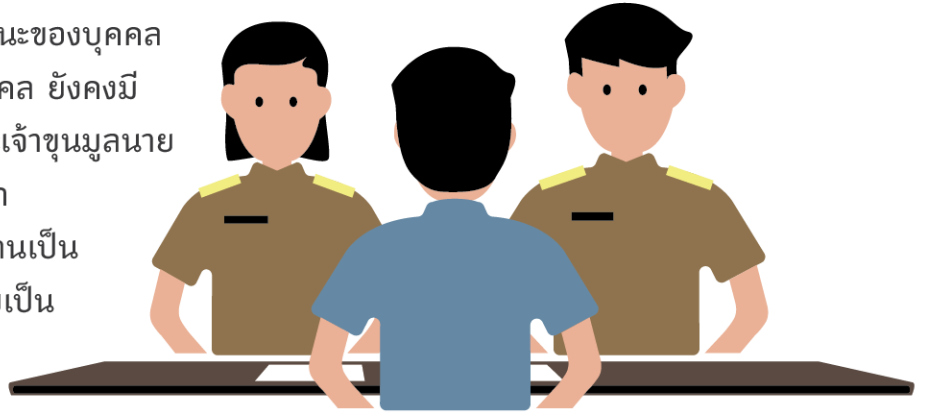

ระบบอุปถัมภ์ (Patronage)

ระบบอุปถัมภ์ (Patronage)

การยอมรับความแตกต่างในเรื่องฐานะของบุคคล การเน้นการพึ่งผู้อื่นและการยึดมั่นตัวบุคคล ยังคงมีอิทธิพลต่อการปกครองเรื่อยมา ลักษณะเจ้าขุนมูลนายยังคงอยู่ในระบบราชการไทยค่อนข้างมาก ข้าราชการจำนวนไม่น้อยมีความรู้สึกว่าเป็นนายของประชาชน เหมือนดังเช่น มูลนายเป็นนายของพวกไพร่

ทั้งๆ ที่ตามแนวความคิดของ

ระบบบริหารราชการสมัยใหม่ ข้าราชการไม่ได้เป็นนายของประชาชน หากแต่เป็นผู้นำบริการต่างๆ ของรัฐไปสู่ประชาชน ภายใต้ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐ โดยข้าราชการจะได้รับเงินเดือนเป็นผลตอบแทนในการปฏิบัติงาน เงินเดือนเหล่านี้ก็ได้จากภาษีอากรของประชาชน ข้าราชการจึงมีฐานะเป็นผู้รับใช้ประชาชน แต่สิ่งที่เกิดขึ้น ในสังคมไทยกลับกลายเป็นว่า ข้าราชการรู้สึกว่าเป็นนายของประชาชน และทางฝ่ายประชาชนเองก็ยอมรับว่า มีความรู้สึกต่อข้าราชการเหมือนดังเป็นมูลนายของตน มีความกลัวเกรง นอบน้อม และเคารพเชื่อฟังระบบราชการ ข้าราชการจึงมีอิทธิพลในการควบคุมความคิดและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนเหมือนระบบไพร่เคยควบคุมชีวิตและความคิดอ่านของพวกไพร่ในสังคมสมัยเก่า

ระบบอุปถัมภ์ไทยแบ่งตามโครงสร้างสังคมได้ 4 รูปแบบ คือ

- 1) ระบบอุปถัมภ์ในหมู่ญาติ นับว่าเป็นระบบที่เก่าแก่มากระบบหนึ่งในสังคมไทย ตามวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างญาติอาวุโส (พี่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย) กับญาติผู้น้อง (น้อง ลูก หลาน เหลน) เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อย่างชัดเจน และน่าจะเป็นระบบที่คงทนถาวรที่สุดด้วย
- 2) ระบบอุปถัมภ์ในหมู่มิตรสหาย ความเป็นเพื่อนในสังคมไทยเพื่อนผู้ได้รับความอุปถัมภ์ทางด้านวัตถุก็จะตอบแทนด้วยความจงรักภักดี การรู้จักบุญคุณ คอยป้องกันเพื่อนผู้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยวิธีการต่างๆ ตามสติปัญญา และความสามารถที่ตนมีอยู่ การตอบแทนบุญคุณบางครั้งก็แสดงออกด้วยการนำสิ่งเล็กๆ น้อยๆ มาให้ในโอกาสอันควร
- 3) ระบบอุปถัมภ์ในองค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะของรัฐหรือของเอกชนก็ตาม มักจะถูกมองในแง่ลบอยู่ตลอดเวลาว่าระบบอุปถัมภ์ทำให้ระบบบริหารขาดประสิทธิภาพ เพราะถ้าใช้ระบบอุปถัมภ์มากเกินไปก็อาจจะทำให้เกิดความระส่ำระสาย เกิดการเสียขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน
- 4) ระบบอุปถัมภ์ระหว่างอาชีพ เป็นระบบอุปถัมภ์ที่น่าจะมีลักษณะคงทนน้อยกว่า แบบอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้ว

ผลของระบบอุปถัมภ์กับการบริหาร

1. การแทรกซึมของระบบอุปถัมภ์ ตัวอย่างเช่น การสอบเข้าเพื่อทำงานโดยใช้ระบบคุณธรรมถูกครอบงำโดยจดหมายโทรศัพท์ นามบัตรหรืออาจจะเป็นวาจา โดยขอให้กรรมการสอบให้ความอุปถัมภ์เป็นพิเศษแก่ผู้สมัครคนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะ

ข้อดีของระบบอุปถัมภ์

1. สามารถบริหารงานได้รวดเร็ว เนื่องจากไม่มีหลักกฏเกณฑ์มากผู้บริหารที่มีอำนาจสามารถสั่งการอย่างไรก็ได้
2. สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้สะดวก เนื่องจากกฏเกณฑ์ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่มี กฏระเบียบมาก ทำให้สามารถแก้ไขได้ถ้าเห็นว่ากฎระเบียบเดิมไม่สามารถใช้ได้ในปัจจุบัน
3. เกิดความขัดแย้งในองค์กรน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นพวกเดียวกันหมด เป็น เพื่อน ญาติพี่น้อง ที่มาจากจังหวัดเดียวกันจบการศึกษาจากที่ เดียวกัน เป็นต้น จึงมีความคิดความเห็นสอดคล้อง ไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสียของระบบอุปถัมภ์

1. ไม่มีหลักประกันว่าจะได้คนมีความรู้ความสามารถมาทำงานเนื่องจากการคัดเลือกคนยึดหลักความพึงพอใจมากกว่าการเลือกสรรผู้มีความรู้ความสามารถ
2. มุ่งรับใช้บุคคลมากกว่าหน่วยงาน มุ่งประจบประแจงผู้มีอำนาจมากกว่าคำนึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรทำให้องค์กรไม่พัฒนา
3. ผู้ปฏิบัติงานขาดความมั่นคงและไม่มีหลักประกันเรื่องความก้าวหน้าในตำแหน่งเพราะไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่ชัดในการรับคนหรือการให้ออกทุกอย่างทำตามความพอใจวันใดที่ผู้ปฏิบัติงานไม่ได้เป็นคนโปรดของผู้มีอำนาจอีกต่อไปตำแหน่งอาจถูกยกให้คนโปรดคนใหม่

2. การใช้ระบบอุปถัมภ์ในทางที่ถูกต้องย่อม เอื้ออำนวยผลดีต่อการบริหาร ตรงกันข้ามถ้าใช้เกินขอบเขตที่สมควร จะกระทบประสิทธิภาพของงาน

4. เหมาะสมกับบางตำแหน่ง เนื่องจากบางตำแหน่งต้องอาศัยความไว้วางใจเป็นหลักเช่นตำแหน่งทางด้านการเงิน ตำแหน่งที่ต้องรักษาความลับขององค์การ เป็นต้น การใช้พรรคพวกที่เชื่อใจและสนิทใจจะช่วยให้การทำงานมีความสะดวก เร็วเร็ว และมีประสิทธิภาพ
5. สอดคล้องกับการปกครองที่มีระบบพรรคการเมือง พรรคการเมืองใดๆ ก็ตามหากไม่อาศัยระบบอุปถัมภ์ก็ยากที่จะไปถึงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง เพราะในทุกประเทศพรรคการเมืองต่างก็ต้องการอำนาจรัฐ เพื่อเข้ามาเป็นรัฐบาลแทบทั้งสิ้น

ใน ดี มี เสีย ใน เสีย มี ดี

4. การเมืองเข้ามาแทรกแซงได้ง่าย เพราะบุคคลจะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องอาศัยผู้ช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่นการให้เงินช่วยเหลือการเป็นหัวคะแนนให้
5. องค์กรพัฒนายาก ระบบอุปถัมภ์ไม่ได้คำนึงถึงพื้นฐานการทำงานและการศึกษาทำให้การพัฒนาเป็นไปได้ช้าและยาก